

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a dr. Mester Csaba ügyvéd által képviselt felperesnek - a Fiák és Társa Ügyvédi Iroda (ügyintéző: dr. Fiák István ügyvéd) által képviselt alperes ellen szerződés érvénytelenségének megállapítása iránt a Fővárosi Bíróságon 4.P.26.772/2008. szám alatt folyamatban volt és a Fővárosi Ítéltábla 2010. december 8-án meghozott 17.Pf.21.221/2010/4. számú ítéletével jogerősen befejezett perében a felperes 15. sorszámú felülvizsgálati kérelme alapján - tárgyaláson kívül - meghozta a következő

ítéletet:

A Legfelsőbb Bírósága a Fővárosi Ítéltábla 17.Pf.21.221/2010/4. számú jogerős ítéletét hatályában fenntartja; kötelezi a felperest, hogy fizessen meg az államnak külön felhívásra 2.500.000 (Kettőmillió-ötszázezer) forint le nem rótt felülvizsgálati eljárási illetéket.

Ez ellen az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

Indokolás

Az alperes jogelődje - idős V.J. műgyűjtő - a felperes apja volt. A felperes anyja - V.J.-né született B. K. - 1989. október 13-án végintézkedés nélkül elhunyt. A hagyatéki eljárás során nem tisztázták, hogy a felperes szüleinek több száz darabos, elsősorban a XX. századi magyar képzőművészetet reprezentáló festményekből és kisplasztikákból álló gyűjteménye mennyiben minősül a felperes apja különvagyonának, illetve a házastársi vagyontársaság szabályai szerint abból a felperest az anyai örökség fejében milyen rész illeti meg. A felperes - az 1995-ben kezdeményezett és reá nézve eredménytelenül zárult póthagyatéki eljárást követően - 1999 szeptemberében öröklési igénye megállapítása, az apja özvegyi joga korlátozása és a műkincseken fennálló közös tulajdon megszüntetése iránt pert indított. Az általa megjelölt pertárgyérték 90 millió forintra tehető. A Fővárosi Bíróság a 2000. december 7-én meghozott 6.P.26.498/1999/28. számú ítéletében megállapította, hogy a keresettel érintett vagyontárgyak közül melyek képezik törvényes

öröklés jogcímén a felperes, míg házastársi vagyontársaság jogcímén az apja tulajdonát. A bíróság rendelkezett a közös tulajdon részbeni megszüntetéséről is. A Legfelsőbb Bíróság mint másodfokú bíróság a 2002. március 5-én kelt Pf.II.25.363/2001/14-II. számú végzésével azonban ezt az ítéletet hatályon kívül helyezte és új eljárást rendelt el. Álláspontja szerint a felperes által csatolt leltár szerinti festmények jelentős része szakértelem hiányában nem azonosítható, ezért további bizonyítást tartott szükségesnek annak megállapítása érdekében, hogy a felperes anyja halálakor mi tartozott a felosztandó közös vagyongra és mi volt annak az értéke. A megismételt eljárásban - 2002. november 27-én - a felek mindkettőjük jogi képviselője közreműködésével teljes bizonyító erejű magánokiratba („Megállapodás”) foglaltan megállapodtak abban, hogy a felperesnek a perben érvényesített valamennyi öröklési igénye kielégítéseként az apja 2004. december 31-ig 150 millió forintot megfizet. A megismételt eljárásban 2002. december 12-én megtartott tárgyaláson a felek a bíróság előtt a magánokiratba foglalt megállapodásukkal azonos tartalommal egyezségeket kötöttek, amelyet a bíróság a 4.P.23.823/2002/12. számú - fellebbezés hiányában a kihirdetésével jogerőre emelkedett - végzésével jóváhagyott. A felperes az egyezés alapján öt megillető összeget - részben végrehajtás eredményeként - hiánytalanul megkapta.

Az egyezés megkötésekor a felperessel szemben folyamatban volt az 1998 augusztusában - egyebek mellett az apja sérelmére elkövetett bűncselekmények miatt - indított büntetőeljárás. Ez jogerősen 2003. január 3-án fejeződött be azzal, hogy a felperest - aki megelőzően már mintegy 2 hónapot előzetes letartóztatásban töltött - főbüntetésként háromévi szabadságvesztéssel sújtották. A büntetését 2005 november és 2007 augusztusa között töltötte le.

A felperes apjának mindvégig az volt a szándéka, hogy az általa összegyűjtött műgyűjtemény közkinccsé váljon, ezért 2002 júniusában létrehozta az alperes alapítványt azzal a további céllal, hogy a gyűjteményének darabjai megőrződjenek és fennmaradjanak, megfelelő védelemben részesüljenek, egyben lehetővé váljon tudományos feldolgozásuk, korszerű dokumentálásuk, valamint oktatási és közművelődési célú bemutatásuk és közreadásuk a nagyközönség számára. Utóbb az alperest végrendeleti örökösévé tette.

A felperes apjának 2006. május 1-jén bekövetkezett halála után folyamatban volt hagyatéki eljárásban a peres felek egyezségeket kötöttek, melynek eredményeként a felperes kötelesrész és hagyatéki hitelezői igénye kielégítése fejében jelentős értékű vagyongra jutott.

Ilyen előzményeket követően a felperes 2008. július 16-án pert indított az alperes ellen annak megállapítása végett, hogy a közte

és az alperes jogelődje között 2002. november 27-én létrejött megállapodás, valamint az ezen alapuló perbeli egyezség érvénytelen, a Ptk. 202.§-a értelmében mint uzsorás szerződés semmis. Keresetének indokolásaként szorult helyzetének - súlyos alkoholizmusa, ellene folyó büntetőeljárás, depressziója, mindennapi életének elnehezedeése, pénzügyi gondjai stb. - kihasználására hivatkozott.

Az első- és a másodfokú bíróság egyező álláspontja szerint a felperes keresete nem alapos. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróságnak a felperes keresetét elutasító ítéletét a következő - az elsőfokú ítéletben foglaltaktól eltérő - jogi indokolással hagyta helyben:

A felperes megállapítási keresete a Pp. 123.§-ában meghatározott konjunktív feltételek fennálltának hiányában nem alapos, mert a felperes jelen keresete arra irányul, hogy a későbbiekben az anyai öröksége körében ingóságok kiadását vagy egyenértékük megfizetését kérje. Kifejtette továbbá, hogy a felperes által támadott egyezségben a szerződő felek a felperes öröklési igényével kapcsolatos vitás és bizonytalan kérdéseket rendeztek úgy, hogy egymásnak kölcsönösen engedményeket tettek. Ebből következően a Ptk. 240.§ (3) bekezdésének alkalmazásával úgy foglalt állást, hogy az adott esetben az egyenértékűség nem vizsgálható. Álláspontja szerint ennek további következményeként az uzsora másik feltételének (a másik fél helyzetének kihasználása) vizsgálata szükségtelen.

A másodfokú bíróság úgy foglalta össze jogi álláspontját, hogy uzsora jogcímén a támadott egyezség - szerződés - semmisségének a megállapítása kizárt; a felperes kielégített kötelmi igénye nem fordítható vissza a valamikori hagyatéokra vonatkozó tulajdoni igényre.

A jogerős ítélet ellen a felperes felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő, melyben annak hatályon kívül helyezését és elsődlegesen az elsőfokú bíróság ítéletének a keresete szerinti megváltoztatását, másodlagosan új eljárás elrendelését kérte. Érvelése szerint tévedett a másodfokú bíróság, amikor a Pp. 123.§-ában foglalt rendelkezés alkalmazását arra hivatkozással zárta ki, hogy a tulajdoni igényének kívánt jogalapot teremteni. Azt adta elő, hogy kötelmi jogi jogügyletet soha nem kötött az öröksége kapcsán, mert mindig örökösi jogcímen élt tulajdonjogi igénnyel. A felülvizsgálati kérelem további indokai szerint a perbeli egyezség „ítéleti jogerővel bíró perbeli jogi aktus”, ezért arra nem vonatkoztatható a Ptk. 240.§ (3) bekezdés anyagi jogi rendelkezése. Sérelmezte az általa felajánlott bizonyítási eljárás mellőzését és ebben a körben a bíróság indokolási kötelezettségének - Pp. 221.§ - megsértésére hivatkozott.

Az alperes felülvizsgálati ellenkérelmet nem terjesztett elő.

A felülvizsgálati kérelem nem alapos.

A megállapítási keresetben a felperes a bíróságtól kérheti ugyan annak kimondását, hogy valamely jogviszony nem áll fenn, az érvénytelenség „megállapítására” vonatkozó igény – amint az a Legfelsőbb Bíróság a 2/2010. (VI.28.) PK véleménye 1. pontjában elvi éllel kimondta – azonban nem jelent feltétlenül a Pp. 123.§-ában szabályozott valódi megállapítási keresetet. Annak csak akkor van helye, ha fennállnak a Pp.-ben írt eljárásjogi feltételei. Ezt a kérdést a kereseti kérelem tartalma dönti el.

Ebben a körben maga a felperes is úgy nyilatkozott a felülvizsgálati kérelmében, hogy „olyan helyzetbe kívánt kerülni a semmisség megállapítása útján, hogy megalapozott jogi igényét érvényesíthesse”. Ehhez mérten alaptalanul kifogásolja a másodfokú bíróságnak azt a megállapítását, hogy ebben a perben valójában jogalapot kívánt teremteni a tulajdonjogi igényének. A másodfokú bíróság ugyanis nem vonta kétségbe a felperes törvényes örökös mivoltát, hanem a kereset valóságos tartalmának megfelelően – megalapozottan – azt állapította meg: e per megindításának célja a felperes részéről az volt, hogy ha a bíróság az általa megkötött egyezség érvénytelenségét megállapítja, akkor – nyilvánvalóan öröklés jogcímére alapítottan – a későbbiekben tulajdoni igényt érvényesíthessen. A felperes az általa uzsorásnak tartott egyezség érvénytelensége jogkövetkezményeinek – így különösen az uzsorás szerződés esetén irányadó Ptk. 237.§ (2) bekezdésében foglaltak – alkalmazását nem kérte. Ilyen esetben – minthogy a Legfelsőbb Bíróság 1/2005. (VI.15.) PK véleményében kifejtettek szerint a bíróság az érvénytelenség jogkövetkezményének alkalmazásáról a Pp. 215.§-a értelmében hivatalból nem dönthet – a keresetet azzal kell elutasítani, hogy nincs helye megállapítási kereset előterjesztésének.

Mindezekon túlmenően alaptalanul állítja a felperes a felülvizsgálati kérelmében, hogy az öröksége kapcsán nem kötött – kötelmi jogi – jogügyletet. Ez az állítása nem csak azért teljesen megalapozatlan, mert 2002. november 27-én „Megállapodás” megnevezéssel magánokiratba foglalt – magánegyezségnek minősülő – szerződést kötöttek, hanem azért is, mert a jogirodalomban hosszú idő óta töretlenül érvényesülő felfogás szerint a perbeli egyezség „a per tárgya fölött kötött szerződés”.

A perbeli egyezség kettős természetű jogintézmény. Egyrésztől kötelmi jogviszonyt teremt a felek között. Másrésztől olyan eljárási cselekmény a felek részéről, mellyel kifejezésre juttatják a per befejezésére irányuló szándékukat, ezért a bíróság jóváhagyó végzésével [Pp. 148.§ (3) bekezdés] ítélet hatályává válik. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezzel elveszítené a kötelmi jog körében szabályozott anyagi jogi természetét. Az adott jogvitában annak a különbségnek sincs jelentősége, hogy a polgári jog által

szabályozott egyezségtől [Ptk. 240.§ (3) bek.] eltérően a perbeli egyezésnek (Pp. 148.§ ) nem feltétele az, hogy a felek kölcsönösen engedjenek egymásnak.

Ebben az esetben viszont a másodfokú bíróság által helyesen kiemelt peradatok értelmében a felek a közöttük felmerült vitát úgy rendezték, hogy kölcsönösen engedtek egymásnak (az ottani per alperese nem vállalt ugyan kötelezettséget a felperes teljes követelésének megfizetésére, de az általa eredetileg felajánlott 30 millió forint többszörösének a megfizetésére kötelezte magát). Helytálló indokát adta a másodfokú bíróság annak is, hogy az adott ügyben a felperes öröklési igénye miért volt egyszerre vitás és bizonytalan is. Ilyen esetben az ítélezési gyakorlat az egyezséget bármilyen követelésnél alkalmazható jogintézményként kezeli (EBH2005.1304., BH2002.351.). Ebből következően nem volt annak akadálya, hogy a felperes öröklési jogi igénye tárgyában megkötött - mindamellett a bíróság jogerős végzésével jóváhagyott - egyezséget a másodfokú bíróság a Ptk. 240.§ (3) bekezdésében írtak szerint bírálja el. Megfelel tehát a jogszabályoknak az a megállapítása, hogy az adott esetben az egyenértékűség kérdése nem vizsgálható.

Mindez a Ptk. 202.§-ának - az uzsorás szerződésre vonatkozó rendelkezése - idézése mellett elégséges, a Pp. 221.§ (1) bekezdésében írt követelményeket kielégítő indokául szolgált annak a további megállapításnak is, hogy ilyen körülmények között az uzsora másik feltételének vizsgálata szükségtelen. Ugyanezen okból alaptalanul kifogásolja a felperes azt is, hogy az eljáró bíróságok nem folytatták le az általa kért további bizonyítási eljárást.

Az előzőekben kifejtett indokok alapján a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletet a Pp. 275.§ (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta és az eredménytelen felülvizsgálati kérelmet előterjesztő felperest a 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 13.§-a (2) bekezdése értelmében kötelezte az illetékeljegyzési joga folytán le nem rótt felülvizsgálati eljárási illeték megfizetésére.

Az alperes részéről viszont nem merült fel a felülvizsgálati eljárással összefüggésben olyan ismert költség, melynek megtérítéséről rendelkezni kellett volna.

A felülvizsgálati kérelem tárgyaláson kívül történt elbírálása a Pp. 274.§ (1) bekezdésén alapszik.

Budapest, 2011. december 14.

Dr. Orosz Árpád s.k. a tanács elnöke, Dr. Csentericsné Dr. Ágh Bíró Ágnes s.k. bíró, Dr. Szűcs József s.k. bíró

HH

A kiadmány hitelül:

bírósági ügyintéző